

Indledning

Professionelt arbejde med mennesker er et offentligt anliggende. At være eksempelvis pædagog, lærer, sygeplejerske, socialrådgiver eller jordemoder af profession indebærer af samme grund en særlig følsomhed overfor aktuelle tendenser i samfundsudvikling og i den offentlige debat. I løsningen af hverdagens opgaver handler de professionelle på vegne af samfundet, og de kan derfor i en hvilken som helst sammenhæng afkræves såvel saglige som faglige begrundelser for deres handlinger – ligesom de selvfølgelig til enhver tid kan kritiseres for ikke at gøre deres arbejde godt nok. Sådan må det af gode grunde være i et demokratisk samfund: Langt det meste pædagogiske, sociale og sundhedsfaglige arbejdet er finansieret over skatten, det er underlagt en demokratisk vedtaget lovgivning der angiver mål og rammer for indsatsen og de professionelle er gennem statsautoriserede uddannelser klædt på til netop at agere og reflektere fagligt i deres praksis.

Denne bog tager, som dens titel indikerer, afsæt tre temaer: *Vidensformer – Pædagogik – Sundhed*. Temaer som på baggrund af den aktuelle samfundsudvikling vedvarende slås an og trænger sig på i både den offentlige debat og i den faglige diskurs blandt såvel studerende som praktiske udøvere i professionerne.

Vidensformer

Det første tema drejer sig om den stadig større betydning forskellige former for viden tillægges i nutidens samfund. Viden er en afgørende ressource i det som mange politikere og forskere er begyndt at betegne et videnssamfund. Viden opfattes i stigende grad som noget der skal kunne omsættes til brugbare kompetencer med henblik på at sikre Danmarks position i en globaliseret verden. Viden og (efter)uddannelse hænger naturligvis sammen og professionelle handlinger forventes i stadig større udstrækning at blive udfoldet på et veldokumenteret og solidt vidensgrundlag – et af tidens kodeord er i tråd hermed evidens.

En uddannelse til professionsbachelor er en mellemlang videregående uddannelse, hvor undervisningens vidensgrundlag netop er karakteriseret ved professionsbasering, udviklingsbasering og forskningstilknytning (jf. § 1 i bek. nr. 113 af 19/02/2001).

Professionsbacheloruddannelserne skal:

”... give de studerende inden for de enkelte uddannelsesområder teoretiske og praktiske kvalifikationer på højt fagligt niveau og grundlag for umiddelbar udøvelse af en erhvervsfunktion ...Uddannelsen skal give de studerende teoretisk indsigt i fag og fagområder og indsigt i, hvordan professionerne og erhvervene anvender teori og metode i praksis. Med baggrund heri skal de studerende på en selvstændig måde kunne beskrive, formulere, analysere og bearbejde problemstillinger med henblik på at udføre erhvervsfunktioner inden for det offentlige og private arbejdsmarked” (Lov nr. 481 af 31/05/2000), §§ 3 og 7)

Forholdet mellem teori og praksis er derfor genstand for diskussion, undersøgelse og fordybelse studiet igennem, og problematikken bevarer sin relevans og aktualitet gennem hele det professionelle liv. Ikke mindst i professionelt arbejde med mennesker, hvor menneskers hele trivsel, udvikling og livsduelighed er på spil, rejser spørgsmålet, om hvordan faglige kundskaber og færdigheder omsættes til handling, sig med stor styrke. Sagen kompliceres desuden af at det tværfaglige samarbejde mellem professionerne i dag må betragtes som helt uomgængeligt. Det betyder at forskellige former for viden bringes i spil samtidigt og der findes da også efterhånden i alle professionsbacheloruddannelser moduler der søger at fremme de nødvendige kvalifikationer i denne henseende.

Viden om forskellige *vidensformer* og refleksioner over hvordan der kan trækkes på teori og metode i en professionel praksis er således en helt afgørende forudsætning for at kunne arbejde professionelt med mennesker.

Pædagogik

Det andet tema drejer sig om, at pædagogiske overvejelser ikke længere er forbeholdt pædagoger og lærere. *Pædagogik* handler med andre ord ikke længere kun om børn og unge. Der tales f.eks. nu om sundhedspædagogik og livslang læring – og pædagogikken har fået sit eget universitet (DPU), hvor der forskes og undervises i bl.a. pædagogisk filosofi, pædagogisk psykologi, pædagogisk sociologi og pædagogisk antropologi. Der udbydes et væld af kurser med pædagogisk indhold og der udgives store mængder af pædagogisk litteratur. Pædagogik indgår konkret i uddannelserne til jordemoder, ergoterapeut, fysioterapeut, sygeplejerske samt naturligvis i lærer- og pædagoguddannelsen. Pædagogik og læring er blevet kodeord i så godt som enhver professionel sammenhæng, hvor man skal noget med de mennesker man arbejder iblandt.

Viden om hvad det vil sige at lære noget nyt og pædagogiske overvejelser om hvordan mennesker kan motiveres til i praksis at ændre deres handlemønstre er således blevet en anden væsentlig forudsætning for at kunne arbejde professionelt med mennesker.

Sundhed

Det tredje tema drejer sig om *sundhed*. Befolkningens sundhedstilstand er genstand for vedvarende bekymring og skiftende regeringers tiltag – ikke mindst i form af forskellige samfundsmæssige strategier for forebyggelse og sundhedsfremme med den hensigt at forhindre sygdom og forringet livskvalitet.

”Sundhedsvæsenet har til formål at fremme befolkningens sundhed samt at forebygge og behandle sygdom, lidelse og funktionsbegrænsning for den enkelte”, som det f.eks. lyder i ”Sundhedsloven” (jf. § 1 i lov nr. 546 af 24/06/2005). Kommunerne er forpligtet på at ”tilrettelægge forebyggende sundhedsordninger, som kan bidrage til at sikre børn og unge en sund opvækst og skabe gode forudsætninger for en sund voksentilværelse” (Jf. § 1 i bek. nr. 846 af 14/10/2002). Kommuner skal i den forbindelse oprette tværfaglige grupper, ”der skal sikre, at den enkeltes udvikling, sundhed og trivsel fremmes”

(ibid., § 14). Disse sygdomsforebyggende og sundhedsfremmende foranstaltninger omfatter både børnenes miljø i hjem, daginstitution, kommunal dagpleje og skole. ”Lov om social service” fremhæver betydningen af ”at fremme børns og unges udvikling, trivsel og selvstændighed” (jf. § 19 i lov nr. 573 af 24/06/2005) og de professionelle forpligtes på forebyggelse og på i sidste instans at underrette kommunen når de vurderer, at der er behov for særlig støtte fordi børnene og de unges trivsel og sundhed er i fare (ibid., §§ 153 og 154). Støtte til børn og unge med særlige behov sker på henblik på ”at skabe de bedst mulige opvækstvilkår for disse børn og unge, så de på trods af deres individuelle vanskeligheder kan opnå de samme muligheder for personlig udfoldelse, udvikling og sundhed som deres jævnaldrende” (ibid., § 46). Sundhedspædagogik indgår i pædagoguddannelsen i faget ”pædagogik”, ligesom sundhedsbegrebet er centralt placeret i linjefaget ”Sundhed, krop og bevægelse” (Lov nr. 315 af 19/04/2006). I folkeskolen er sundhed et obligatorisk emne (jf. § 7 i lbk. nr. 393 af 26/05/2005) og indgår i fagene biologi og hjemkundskab i læreruddannelsen.

Viden om baggrunden for den betydelige opmærksomhed omkring folkesundhed og udviklingen af sundhedsfaglige kompetencer der kan bidrage til at give mennesker mulighed for at fremme deres sundhed og livsduelighed trænger sig med andre ord på i det meste professionelle arbejde med mennesker.

En treklang

De tre temaer *Vidensformer – Pædagogik – Sundhed* udgør således billedlig talt en *treklang*, samfundsudviklingen slår an med en styrke, der gør det mere end vanskeligt for studerende og professionelle at vende det døve øre til. En treklang der på én gang udtrykker de tre temaers særegenhed og det dynamiske samspil der tegner sig mellem dem.

Bogen falder derfor i tre dele, der i sagens natur er forskellige – spændene fra filosofiske overvejelser om hvad viden er til fakta om Horsens kommunes sundhedsprofil – men som læst i en sammenhæng gerne skulle kunne kvalificere de studerendes faglige beredskab i deres kommende

arbejde de pædagogiske, sociale og sundhedsfaglige professioner ved *netop* at slå den nævnte treklang an. At have tre bolde i luften er naturligvis vanskeligere end blot at have én, men anstrengelserne skulle gerne bære frugt i form af et mere nuanceret og kritisk fagligt beredskab.

De tre dele kan naturligvis også læses hver for sig – f.eks. håber vi at den første del kan finde anvendelse i opstartsfasen ved arbejdet med bachelorprojektet, der netop har forholdet mellem teori og praksis som omdrejningspunkt og som kræver færdighed i at indsamle, dokumentere, analysere, reflektere og perspektivere viden og information med udgangspunkt i professionsrelevante problemstillinger. Ligesom de øvrige to temaer sagtens kan finde anvendelse i arbejdet sundhedspædagogiske og sundhedsfaglige problemstillinger uden at bogens første del af den grund er obligatorisk læsning.

Bogen er en basisbog i den forstand, at den præsenterer den faglige viden indenfor de tre temaer, som vi mener, udgør et helt nødvendigt minimum i en professionsbacheloruddannelse.

Bogens indhold

I bogens første del belyses forholdet mellem teori og praksis (kapitel 1) for derved i næste omgang at afklare spørgsmålet om, hvad viden i det hele taget er (kapitel 2). Begge dele sker gennem en grundig præsentation og fortolkning af den Aristoteles' filosofi om viden og etik. Begreberne viden, problemformulering og evidens indkredses og præciseres med udgangspunkt i en udfoldelse af de fire vidensformer, som Aristoteles betegner sofia (filosofisk viden), episteme (videnskabelig viden), techne (teknisk viden) og fronesis (etisk viden) (kapitel 2). Spørgsmålet om hvordan faglig viden kan gøre en forskel i hverdagens professionelle praksis behandles dernæst og der argumenteres for at etiske overvejelser må frem i lyset og danne grundlaget for det (tvær)faglige samarbejde (kapitel 3). Der udstikkes nogle grundlæggende principper for, hvordan etiske og faglige spørgsmål kan drøftes konkret i forbindelse med de praksissituationer, hvori de opstår. Principper der, med afsæt i en skelnen mellem faglighed,

saglighed og personlighed, også kan give anledning til nye forståelser af samspillet mellem praktik og uddannelsesinstitution.

I bogens anden del (kapitel 4) præsenteres forskellige sundhedspædagogiske teorier og modeller, der giver de professionelle et grundlag for at kunne motivere de mennesker, de arbejder iblandt til f.eks. at ændre livsstil og fokusere på hensigtsmæssig adfærd. Omdrejningspunktet er teoriernes mulighed for at gøre en forskel i relation praktisk arbejde i professionerne.

I bogens tredje del præsenteres begreberne folkesundhed, sundhedsfremme og forebyggelse. Der fokuseres på hvilke tiltag det politiske system, WHO og EU har udarbejdet og vedtaget (kapitel 5). Tiltag som den enkelte medarbejder må have en viden om, så det er muligt at kunne agere hensigtsmæssigt og på en forpligtende måde indgå i den pædagogiske praksis, hvor der er fokus på, at sundhed kan ses som evnen til at reagere på ydre og indre påvirkninger, så sygdom undgås, overvindes eller reguleres. Begreberne sundhedsfremme og forebyggelse relateres til småbørnsfamilier set i det perspektiv, som lovgrundlaget om forebyggende sundhedsordninger for børn og unge stiller krav om (kapitel 6). Der gennemgås ligeledes sundhedsplejerskens arbejdsområde i forhold til familier og børn samt de pligter, der naturligt inddrager tværfaglige samarbejdspartnere både i sundhedsfaglige og pædagogiske kredse, når det handler om at vurdere trivsel hos børn og deres forældre – herunder børn med særlige behov. Der fokuseres (kapitel 7) på sundhedsfremmestrategier for børn og unge og WHO's perspektiv på sundhedspleje i skolen inddrages. De sundhedsfremmende skoler, som er et udviklingsprojekt mellem WHO og organiseret af Danmarks Pædagogiske Universitet i samarbejde med flere amter og kommuner. Konceptet bygger på samarbejde mellem pædagoger, lærere, forældre, skolebestyrelse faglige konsulenter og forskere med det fokus at udvikle den sundhedsfremmende skole. Et eksempel på forskningsbaseret viden er sundhedssamtalen, dens effekt, skoleelevernes vurdering af denne, erfaring og læring heraf. Tværfaglige teams til børn og unge med særlige behov præsenteres samt etik og tavshedspligt forbundet med arbejdet. Afslutningsvis eksemplificeres det forpligtende tværfaglige

samarbejde og forebyggende sundhedsordninger for børn og unge, lovgrundlaget for de forpligtelser, der er forbundet tværfagligt samarbejde diskuteres. Et evalueringsprojekt, hvor der er arbejdet med udvikling af tværfaglige grupper i fem kommuner diskuteres, ligesom resultater af fælles uddannelse i tværfagligt samarbejde præsenteres.

Bogen har som udgangspunkt medtænkt den obligatoriske viden, som alle, der arbejder tæt på børn og deres familier, har pligt til at tilegne sig. Det er viden om: hvilke tilbud samfundet yder, så børn og deres familier kan trives; hvordan sundhed og udvikling kan fremmes, sygdom forebygges, sociale problemer afhjælpes; hvordan pædagogiske tiltag kan etableres i det rette omfang, på det rette tidspunkt og i de rette doser; hvornår man som professionel må og skal gribe ind overfor mangel på trivsel, understimulering, dårlige madvaner, mistanke om vold mm.

Bogen henvender sig primært til studerende i de pædagogiske, sociale og sundhedsfaglige uddannelser og til praktikere i professionerne. Dilemmaer i håndteringen af forholdet mellem teori og praksis, herunder refleksioner over vidensbegrebet og det (tvær)faglige samarbejde, har relevans for alle der arbejder professionelt med andre mennesker.

Britta Hørdam (red.)
Projektleder, cand.cur.

Carsten Pedersen (red.)
Lektor, cand.mag.